

WYSTAWY CZASOWE W MUZEUM PAPIERNICTWA W 2019 ROKU

Od arkusza do wstęgi. 220 lat maszyny papierniczej

Autor wystawy: mgr Marcin Wyszyński

Okres prezentacji: 18 stycznia-10 marca

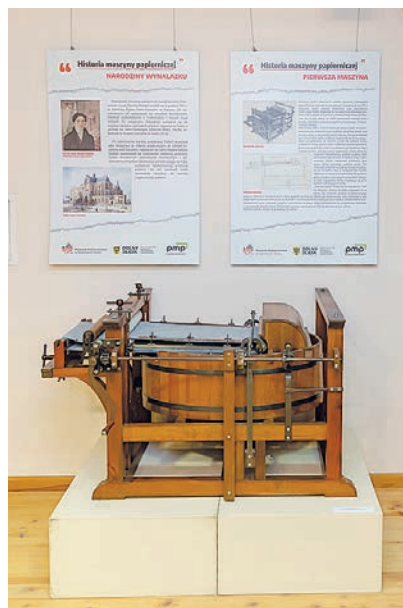
Wystawa miała na celu przedstawienie historii maszyny papierniczej, w 220. rocznicę jej opatentowania, oraz historii zakładów w Cieplicach k. Jeleniej Góry, które produkują maszyny papiernicze już od 165 lat.

Maszynowa produkcja papieru pozwoliła na upowszechnienie tego materiału, co miało niebagatelny wpływ na rozwój kultury i cywilizacji. Dziś, używając papierowych produktów każdego dnia, trudno wyobrazić sobie świat bez papieru.

Na wystawie można było zapoznać się z trudnymi początkami maszynowej produkcji papieru, porównać osiągi oraz rozmiary dzisiejszych maszyn z ich poprzednikami. Zaprezentowany też został model pierwszej maszyny papierniczej, wynalezionej w 1798 roku przez Francuza Louis-Nicolas Roberta. Nie przypominała ona dzisiejszych urządzeń. Napędzana była korbą i wytwarzała wstęgę papieru o szerokości 64 cm. W ciągu minuty powstawało około 2,5 m takiej wstęgi, a podczas całego dnia pracy blisko 100 kg gotowego papieru. Dziś najnowocześniejsze maszyny papiernicze wytwarzają wstęgę papieru o szerokości nawet 12 m, z prędkością dochodzącą do 2100 m/min. Wydajność urządzeń wytwarzających papiery pakowe sięga 1,6 tys. ton dziennie – podobne ilości w młynie papierniczym należałoby produkować 5-8 tys. lat.

Wernisaż wystawy (18 stycznia 2019) poprzedziła minuta ciszy poświęcona tragicznie zmarłemu prezydentowi Gdańska Pawłowi Adamowiczowi.

Firmę PMPoland reprezentowała grupa pracowników z wiceprezes ds. rozwoju, biznesu i marketingu Mają Mejsner. Na otwarciu obecny był również Michał Cisakowski, wiceprzewodniczący Rady Powiatu Kłodzkiego.

Istnienia. Rzeźby z papieru Mirosławy Truchty-Nowickiej

Kurator wystawy: mgr Marta Nowicka

Okres prezentacji: 28 stycznia-14 lipca

28 stycznia, w XVIII-wiecznym budynku dawnej suszarni papieru, w miejscu, gdzie dziś znajduje się galeria sztuki Muzeum Papiernictwa, zaprezentowano kolejną papierową wystawę prezentującą lalki-rzeźby autorstwa Mirosławy Truchty-Nowickiej.

Mirosława Truchta-Nowicka jest artystką sztuki papieru. Urodziła się w 1966 roku, uczęszczała do Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie (obecnie Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza), gdzie studiowała projektowanie plastyczne. W latach 90. XX wieku pracowała w Teatrze Lalki i Aktora „Pinochio” w Łodzi i tam odkryła lalkę jako medium. Był to dla artystki ważny okres poszukiwań sposobów uwolnienia lalki od ról narzuconych jej społecznie i kulturowo. Swój przekaz wzmocniła doбором specyficznego tworzywa, jakim jest papier – materiał oraz technika, w której pracuje od ponad 12 lat.

Tworzone prace są często wielkości przeciętnego człowieka. Doskonała znajomość surowca pozwala artystce bezbłędnie określić środek ciężkości obiektu. „Rzeźbiąc”

poszczególne lalki, łączy ze sobą papier pakowy, czerpany i bibułę. Zazwyczaj wykorzystuje materiał w odcieniu bieli i beżu.

Swoim pracom Mirosława Truchta-Nowicka nadaje ludzkie kształty. Dokumentuje tym samym poszczególne etapy życia człowieka. Píše o tym następująco: „Papierowe, antropomorficzne kształty stały się dla mnie idealnym sposobem opisywania świata ludzi: Lalka – «homunkulus» – symbol duchowości ukrytej głęboko w człowieku, i Papier – od wynalezienia dokumentujący życie człowieka, choć jest symbolem nietrwałości, tymczasowości, potęguje tajemnicę antropomorficznych kształtów, ożywia i kieruje w przestrzeń bardzo ulotną. Odpowiada mi to, że oba media zawierają w sobie wiele sprzeczności i ogromny potencjał. Sam proces twórczy przybiera formę pewnego rodzaju filozofii, powodując silny związek między twórcą i tworzonym *bytem* w sferze idei i fizycznej kreacji”.

Na użytek powstających lalek tworzy własne neologizmy (Gałązka, Dreptaniec). Inspiruje się literaturą, sztuką ludową, mitologią (Tylko spokój może nas uratować – MICHAŚ, Kropelnica, Tamayori).

Papierowe istnienia Mirosławy Truchty-Nowickiej obserwują, pytają, często pozostawiając bez odpowiedzi (Szukająca, Wypatrujący, Nieprzystosowanie). Z pozoru kruche i delikatne, migrują z miejsca na miejsce, wykazując się niezwykłą trwałością.

Ekspozycja ma charakter przekrojowy. Prezentuje 32 papierowe rzeźby powstałe w latach 2009-2018.

Wernisaż uświetnił spektakl *Jaś i Małgosia* w wykonaniu najmniejszego na świecie teatru „Akademia Wyobraźni” z Łądka-Zdroju.

Fantasmagorie Zbigniewa Halikowskiego

Kurator wystawy: mgr Karolina Dyjas, Marcin Lemejda

Okres prezentacji: 15 marca–6 maja

Zbigniew Halikowski swoją drogę artystyczną rozpoczął od malarstwa sztalugowego, jednak to rysunek ołówkiem okazał się dziedziną sztuk plastycznych, której oddał się twórczo bez reszty i dla której w 2001 roku porzucił malarstwo. Nowe możliwości wyrazu, odnalezione w prostym na pozór medium, sprawiły, że jego twórcza pasja, zamiłowanie do precyzji i szczegółów, mogły znaleźć ujście na papierze. Wyobrażenia Zbigniewa Halikowskiego wyposażona w proste narzędzie, jakim jest rysik w dłoni artysty, zdaje się nie mieć ograniczeń. Jak sam mówił w jednym z wywiadów: „Rysuję to, co widzę oczami wyobraźni. [...] Rysując, nie mogę doczekać się końcowego efektu. [...] Ta moja pasja pochłania mnie bez reszty”. Na wystawie prac Zbigniewa Halikowskiego, otwartej w Muzeum Papiernictwa 15 marca, zaprezentowanych zostało blisko 60 prac wykonanych ołówkiem, charakteryzujących się niezwykłą biegłością, pokazujących, jak nieograniczone możliwości ekspresji artystycznej daje zwykła kartka papieru i ołówek.

Trzon wystawy *Fantasmagorie* stanowiły rysunki o tematyce fantastycznej, będące znakiem rozpoznawczym stylu Zbigniewa Halikowskiego. To właśnie im wystawa zawdzięcza swój tytuł. Obok nich zaprezentowane zostały portrety wykonane techniką punktowania.

Miliardy w dusznickim młynie papierniczym

Autor wystawy: dr hab. Maciej Szymczyk

Okres prezentacji: 26 kwietnia–14 maja

26 kwietnia, w Muzeum Papiernictwa otwarto kolejną wystawę poświęconą pieniądзом *Miliardy w młynie papierniczym*. Zaprezentowano pieniądze umieszczone w „kapsule czasu”, a odnalezione przy okazji remontu dachu i wieży kościoła w Lutomerzu k. Ząbkowic Śląskich. Znajdźisko zostało przekazane do dusznickiego Muzeum, gdyż placówka ta od kilku lat specjalizuje się w gromadzeniu i opracowywaniu kolekcji banknotów.

Gościem honorowym wernisażu był ks. Józef Szkwarek, proboszcz parafii w Rudnicy (kościół w Lutomerzu jest kościołem filialnym tej parafii), który opowiedział o okolicznościach odkrycia „kapsuły czasu”.

Łączna wartość nominalna znalezionych pieniędzy wynosi blisko 40 miliardów marek. Pochodzą one jednak z okresu wielkiej inflacji i dlatego faktycznie są warte niewiele. U schyłku 1923 roku, gdy w Niemczech dokonano wymiany pieniędzy inflacyjnych, można było uzyskać za nie niespełna 4 fenigi. W przeliczeniu na amerykańską walutę było to mniej niż 1 cent.

Przy okazji prezentacji znaleziska z Lutomerza na wystawie przedstawiono historyczne informacje o inflacjach w Niemczech i Polsce z lat 20. XX wieku oraz ogólne dane na temat deprecjacji waluty. Zjawisko to, gdy zaczyna przekształcać się z inflacji pełzającej w galopującą, a szczególnie gdy przechodzi w hiperinflację, jest niebezpieczne zarówno dla obywateli, jak i dla państwa. W powojennej Polsce najwyższą inflację przeżywalismy w 1990 roku – osiągnęła ona poziom aż 586%. Dla porównania w 2018 roku inflacja szacowana jest na 1,6%.

Szczególne zainteresowanie gości wernisażu wzbudziły polskie pieniądze inflacyjne z lat 1982-1994 (o nominałach od 5 tys. do 2 mln zł). Banknoty te ciągle pozostają w pamięci wielu Polaków wspominających czasy galopujących cen. Wprawdzie do 1994 roku wszyscy byliśmy milionerami, lecz nasze miliony z powodu inflacji szybko traciły na wartości.

Wycinanka Wojciecha Czerwosza

Kurator wystawy: mgr Dorota Zielińska-Pytlowany

Okres prezentacji: 10 maja–30 czerwca

10 maja na nowej ekspozycji w Muzeum Papiernictwa zaprezentowano dorobek artystyczny Wojciecha Czerwosza (1913-1986), artysty plastyka, rzeźbiarza i medaliera.

Wystawa przedstawiała wybrane cykle tematyczne papierowej wycinanki, medale z brązu oraz warsztat artysty. Powstała dzięki współpracy z córką artysty Magdaleną Czerwosz.

18 maja, podczas Nocy Muzeów, odbyły się również warsztaty papierowej wycinanki inspirowane twórczością Wojciecha Czerwosza.

Urodzony w Łopusznej artysta edukację artystyczną rozpoczął w 1926 roku w Szkole Przemysłu Drzewnego w Zakopanem. W latach 1931-1936 uczył się w Państwowej Szkole Sztuk Zdobniczych i Przemysłu Artystycznego w Krakowie, a w latach 1936-1939 studiował na krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych, u prof. Edwarda Wittiga. Po wojnie kontynuował studia u prof. Xawerego Dunikowskiego. Dyplom uzyskał w 1947 roku. W 1949 roku wraz z rodziną zamieszkał na warszawskiej Saskiej Kępie. Po wojnie zaangażował się w odbudowę stolicy, wraz z innymi artystami pracował przy restauracji zabytków, odtwarzaniu rzeźb i pomników. Od połowy lat 60. XX wieku Wojciech Czerwosz z wielkim zamiłowaniem uprawiał medalierstwo.

Współpracował z Mennicą Państwową, dla której wykonywał projekty okolicznościowych monet. Wiele prac medalierskich Wojciecha Czerwosza inspirowanych jest sportem – jego ulubione dyscypliny to narciarstwo, przede wszystkim skoki narciarskie, wioślarstwo, lekkoatletyka, np. rzuty oszczepem. Jego prace prezentowane były na wielu wystawach w kraju i za granicą. W 1969 roku Wojciech Czerwosz otrzymał pierwszą nagrodę na międzynarodowym konkursie „Uno A Ere” we Włoszech za medal o tematyce sportowej. Przedstawia on wioślarza i jego odbicie w wodzie, które okazuje się być syreną.

Ważną rolę w życiu artysty odgrywała wycinanka. Zaczął ją wykonywać w czasie intensywnej pracy nad odtwarzaniem klasycystycznych płaskorzeźb w zabytkowych budynkach Warszawy. Początkowo traktował ją jako wytchnienie od zajęć, ale z czasem stała się dla niego samodzielnym środkiem artystycznego wyrazu. Tworzył w tej technice całe cykle prac o tematyce związanej z dyscyplinami sportowymi, zwierzętami, motywami górskimi, kobietami oraz legendami.

Wojciech Czerwosz do wykonania wycinanek używał przeważnie czarnego papieru oraz ostrych nożyczek i dłuta, jak przystało na rzeźbiarza. Początkowo zdobycie dobrego jakościowo czarnego papieru graniczyło z cudem, dlatego wcześniejsze prace powstawały na cienkim, kolorowym, powszechnie dostępnym papierze używanym w szkole. Z czasem artysta odkrył papier, który pochodził z niepotrzebnych już opakowań po kliszach rentgenowskich. Ten materiał dostarczała mu znajoma doktor rentgenolog Maria Wildenowa. Gotowe wycinanki naklejał za pomocą gumy arabskiej lub zwykłego kleju na biały karton, który kupował w blokach formatu A4 i C4. Z biegiem lat nabrał on żółto-brązowej barwy.

Baśniowy świat Sylwii Gromackiej-Staśko

Kurator wystawy: mgr Dagmara Kacperowska

Okres prezentacji: 18 maja–30 czerwca

Sylwia Gromacka-Staśko to artystka pochodząca z okolic Zielonej Góry, z krainy – jak sama mówi – „winem i miodem płynącej”. Maluje od dziecka, a swoją pasję zamieniła w zawód. W niewielkiej wsi Droszków znajduje się jej warsztat oraz autorska galeria.

Uprawia głównie malarstwo akrylowe. Żywe, nierzadko cukierkowe kolory oraz tematyka baśniowa stały się jej znakiem rozpoznawczym. Widz zostaje niejako przeniesiony w świat dziecka, barwny i bezpieczny. Autorka przyznaje, że najwspanialsze, co ją spotyka w jej pracy, to uśmiech na twarzy oglądającego obraz. Inspirację czerpie z uczestnictwa w plenerach, wydarzeniach artystycznych i społecznych.

Wernisaż, na którym malarka zaprezentowała swój warsztat pracy, odbył się podczas Nocy Muzeów.

Edward Baran. W przestrzeni papieru. Malarstwo

Kurator wystawy: mgr Beata Dębowska

Okres prezentacji: 5 lipca–27 października

Muzeum Papiernictwa od wielu lat prezentuje w swych wnętrzach wystawy sztuki papieru. Jest to dziedzina sztuki współczesnej, zapoczątkowana w latach 60. XX wieku.

W 2017 roku w dusznickim Muzeum powstała Wirtualna Wystawa Sztuki Papieru, na której zaprezentowano sylwetki 50 artystów zajmujących się tą dziedziną. W trakcie przygotowywania scenariusza wystawy jej kuratorka natknęła się na postać artysty Edwarda Barana, na którą powoływali się inni artyści sztuki papieru. To spowodowało, że jego sylwetka również pojawiła się w tej galerii.

Szczegółowe badania nad twórczością tego artysty doprowadziły do konkluzji, że Edward Baran jest prekursorem polskiej sztuki papieru. Muzeum nawiązało z nim kontakt. Artysta mieszka i tworzy we Francji, do której wyemigrował w 1966 roku. Dziś jest emerytowanym profesorem Akademii Sztuk Pięknych w Angers. Nadal aktywnie działa w środowisku artystycznym regionu Dolnej Loary.

W 2018 roku Fundacja Polskiej Sztuki Emigracyjnej (Polish Artists in the World)

zwróciła się do Muzeum z propozycją przygotowania wystawy Edwarda Barana. Propozycja ta nie mogła pozostać bez odzewu, ponieważ nie ma lepszego miejsca na prezentację prac „ojca polskiej sztuki papieru” niż Muzeum Papiernictwa.

Edward Baran należy do grona tych artystów, dla których papier stanowi ideową podstawę własnej twórczości i jest głównym tworzywem obrazów. Używając określenia „działanie w papierze”, mamy na myśli jego wewnętrzną strukturę, jak również łączone za pomocą kleju warstwy, pomiędzy którymi artysta umieszcza sieć nici – szkielet utrzymujący obraz w określonym kształcie.

Na wystawie zostało pokazanych 30 prac z lat 1970-2018, prezentujących najbardziej charakterystyczne fazy w twórczości Edwarda Barana. Oprócz obrazów pojawiły się prace graficzne, gipsoryty na papierze japońskim oraz monotypie. Z końcem lat 70. XX wieku artysta porzucił tradycyjny sposób tworzenia obrazów i od tego momentu wzbogaca swoje działania polegające na ingerencji w samo tworzywo (papier), na którym powstają obrazy. Abstrakcyjna treść tych dzieł ma w sobie ogromny ładunek poetyckiej ekspresji, delikatności i piękna. Niektóre z nich działają jak iluzje optyczne, odbijając cienie, mnożą głębię papierowych form.

Wystawa została dofinansowana ze środków ministra kultury i dziedzictwa narodowego w ramach programu „Wspieranie działań muzealnych 2019”.

Przekaz

Kurator wystawy: mgr Jan Bałchan

Okres prezentacji: 12 lipca–31 sierpnia

W lipcu Instytut Biopolimerów i Włókien Chemicznych w Łodzi przekazał do zbiorów Muzeum 20 zabytkowych aparatów służących do oznaczenia cech i właściwości papieru. Ostatni tego typu przekaz, obejmujący tak dużą liczbę urządzeń, odbył się w 1987 roku. Dokonało go wówczas, nieistniejące już dzisiaj, Centralne Biuro Techniczne w Łodzi.

Eksponaty ofiarowane przez Instytut Biopolimerów znacząco powiększyły kolekcję zabytkowych urządzeń metrologicznych zgromadzonych w dusznickim Muzeum. Aktualnie liczy ona prawie 100 obiektów i należy do największych w Europie.

Część przekazanych aparatów można było zobaczyć na wystawie.

Washi no fushigi. Tajemnica papieru

Kurator wystawy: mgr Beata Dębowska

Okres prezentacji: 27 lipca 2019–13 stycznia 2020

Wystawa *Washi no fushigi. Tajemnica papieru* zorganizowana została we współpracy z Muzeum Sztuki i Techniki Japońskiej Manggha w Krakowie. Ekspozycja prezentuje prace inspirowane pobytem trzech krakowskich artystek: Ewy Rosiek-Buszko, Malwiny Niespodziewanej i Marty Bożyk w Mino, ważnym ośrodku papierniczym w Japonii.

Mino to miasto położone w centralnej części Japonii, otoczone pięknymi, zielonymi pasmami gór. Czysta i niezwykle przejrzysta woda płynąca w pobliskiej rzece oraz w jej podziemnych źródłach umożliwiła rozwój sztuki tworzenia wspaniałego japońskiego papieru. Historia wytwarzania papieru Mino *washi* sięga 1300 lat wstecz. Jest to papier tworzony z łyka morwy papierowej (*kōzo*), niezwykle trwałe, choć bardzo cienkie, jego włókna przeplatają się wzdłuż i w poprzek. W miastach, gdzie wytwarza się papier, rzemieślnicy co roku oczekują na nadejście zimy. To wtedy surowe *kōzo* hartuje się w lodowatej rzece, bowiem od temperatury wody zależy jasność papieru – im zimniejsza woda, tym bielsze *washi*. Proces ten stał się swego rodzaju tradycją, wspólnie celebrowaną przez wszystkich zajmujących się czerpaniem papieru.

Trzy krakowianki: Marta Bożyk, Malwina Niespodziewana i Ewa Rosiek-Buszko, dzięki Artist in Residence-Mino Paper Art Village Project, miały szczęście odbyć rezydencje w mieście Mino. Każda z nich przez trzy miesiące miała sposobność rezydować w rodzinnych firmach. Mieszkały u japońskich rodzin i pod czujnym okiem mistrzów zgłębiały tajemnicę papieru *washi*. Papier towarzyszył ich twórczości zawsze,

ale doświadczenia z tamtych lat poszerzyły jego rozumienie. Używają go do dziś jako pełnoprawnej materii, współtworzącej ich artystyczne wypowiedzi.

Ewa Rosiek-Buszko, pomysłodawczyni tego spotkania w formie wystawy, ciągle odkrywa papier na nowo. W swoich kompozycjach próbuje zestawiać różne jego rodzaje, łączyć go z innymi materiałami i technikami. Jej twórczość nie jest w zasadzie przypisana żadnej dziedzinie. Artystka ukazuje papierową materię w różnych formach poszukiwań. Jej duże kompozycje wnoszą klimaty tkaniny. Małe formy mają skupienie graficznego myślenia. Ceramika, z racji wysokich temperatur, w jakich jest realizowana, powinna kłócić się z łączeniem jej z papierem, a jednak poszukująca natura Ewy i tutaj postanowiła próbować. W ceramicznym piecu autorka wypala obiekty, w których składzie są i glina, i papier, a połączenie tych dwóch materii daje efekty malarskie. Efekty haftu artystka uzyskuje, haftując papierem, ingeruje również zbliżonymi do haftu działaniami, wkraczając z igłą w struktury gotowych papierów. Tworzy swoją artystyczną wypowiedź zgodnie z naturą papieru, wprowadzając tam działania, które ukazują różne możliwości tej materii.

W twórczości Malwiny Niespodziewanej papier również odgrywa ważną rolę. To za jego pośrednictwem artystka kształtuje swoje światy. Powstają tutaj prace graficzne, książki, kolaże, a wszystko podporządkowane jest przesłaniu istotnych treści, będących często zrealizowanym plastycznie autorskim komentarzem do życia i twórczości innych kobiet sztuki. To bardzo ciekawe dzieła, zawsze nacechowane głębokim przemyśleniem i poszukiwaniem formy adekwatnej do przekazu. I tak dramatyczne życie Katarzyny Kobro jest zilustrowane przewrotnie formą książeczki dla dzieci. Bo o dramacie jej życia dowiedzieliśmy się z relacji córki artystki Niki Strzezińskiej. Osobę Erny Rosenstein Malwina Niespodziewana przedstawia nam formą niepokojących prac graficznych, gdzie agresywne elementy budzą w nas lęki, których doświadczała podczas wojny sama Rosenstein. W kolażach komentujących życie i twórczość Marii Jaremy artystka używa papierów o różnych strukturach oraz takich, które przetrwały lata gdzieś w ukryciu, nabierając tam patyny szlachetności. Tak zinterpretowana twórczość innych artystek poszerza również pole naszych refleksji na ten temat.

Papier u Marty Bożyk jest służebny wobec grafiki, lecz bardzo ważny. Wypowiedź kształtowana jest miękką linią, jej zmiennością i nasyceniem. Konstruuje intrygujące światy, linie wciągają widza w swój ukryty, szepczący o uczuciach przekaz. Świat linearnych opowiadań różnie się układa na różnych podłożach. Inaczej współdziała podłoże japońskiej bibuły wytworzonej z łyka, inaczej struktury papierów z przetworzonej mechanicznie celulozy. W swojej kolekcji Marta Bożyk ma również prace malarskie zrealizowane na podłożach duszniczkowych papierów – tutaj linie przechodzą tanecznym gestem w malarskie plamy; papier ma wyrazistą fakturę, pamiętkę duszniczkowego sita. Projekt objęty został patronatem Ambasady Japońskiej oraz konsula honorowego w Polsce Krzysztofa Ingardena.

Wystawa wpisala się w obchody 100-lecia nawiązania oficjalnych stosunków dyplomatycznych pomiędzy Polską i Japonią.

Pieniądz czasów II wojny światowej

Autor wystawy: mgr Jan Bałchan

Okres prezentacji: 12 września–30 listopada

We wrześniu 2019 roku minęła 80. rocznica wybuchu II wojny światowej, jednego z najtragiczniejszych wydarzeń w dziejach ludzkości. Tocząca się w latach 1939–1945 wojna pochłonęła miliony ofiar ludzkich, przyniosła ogrom zniszczeń materialnych, ale także zmieniła obraz współczesnego świata. Atak Hitlera i Stalina na Polskę rozpoczął proces, którego skutki odczuwalne były jeszcze wiele lat po zakończeniu działań wojennych.

W ramach wspomnianej rocznicy Muzeum Papiernictwa zrealizowało specjalną wystawę czasową *Pieniądz czasów II wojny światowej*.

Ekspozycja dzieliła się na dwie części. Do przygotowania pierwszej z nich, zatytułowanej *Wielkie historie w małych przedmiotach*, zaproszeni zostali uczniowie szkoły podstawowej i liceum z Zespołu Szkół Społecznych w Kłodzku. Wzięli oni udział w ankiecie, w której opisali historię wybranej przez siebie pamiątki rodzinnej, pochodzącej z czasów niepodległej Polski i okresu okupacji. Obiekty te zostały zaprezentowane na wystawie. Były to m.in. zdjęcia rodzinne, świadectwa szkolne, przedwojenny aparat fotograficzny, fajka oficera Wojska Polskiego walczącego w Bitwie Warszawskiej w 1920 roku. Inna grupa pamiątek pochodziła od rodzin mieszkających przed wojną na Kresach. Okupacja sowiecka, a potem niemiecka, działalność ukraińskich nacjonalistów i późniejsze przesiedlenie, nazwane oficjalnie repatriacją, sprawiły, że bardzo często nie było czasu na spakowanie całego dobytku. W tej grupie eksponatów pojawiły się: srebrny widelec, stanowiący jedyną pozostałość po rodzinnej zastawie, drewniany krzyżyk, modlitewnik i zegarek. To właśnie z pozycji tych niewielkich przedmiotów można snuć opowieść o losach własnej rodziny z tragicznymi wydarzeniami w tle.

Dla uczniów biorących udział w projekcie było to nowe doświadczenie – trochę inna lekcja historii. Natomiast dla autora wystawy niezwykle ważny był udział młodego pokolenia w jej przygotowaniu, jak i w samym wernisażu. Należy pamiętać, że współpraca objęła również zaangażowanie i pomoc całych rodzin. Dla instytucji działających w małych miejscowościach, w niewielkich społecznościach, taka konsolidacja jest bardzo istotna.

Druga, zasadnicza, część wystawy przygotowana została w oparciu o zbiory własne Muzeum Papiernictwa oraz obiekty wypożyczone z Centralnego Muzeum Jeńców Wojennych w Łambinowicach, Muzeum Tradycji Niepodległościowych w Łodzi, Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu, Muzeum Tkactwa w Kamiennej Górze. Specyfika działalności duszniczej placówki sprawia, że głównym bohaterem tamtejszych wystaw jest papier, za każdym razem pokazywany w innej

odślonie. W przypadku wystawy *Pieniądz czasów II wojny światowej* były to banknoty znajdujące się w portfelach Polaków podczas okupacji, jak i te, które do obiegu nigdy nie trafiły.

Ekspozycja stanowiła kontynuację programu realizowanego od kilku lat w duszniczkim Muzeum. W latach 2015-2017 placówka uzyskała dofinansowanie z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Samorządu Województwa Dolnośląskiego, dzięki któremu pozyskała cenną kolekcję polskich banknotów emitowanych na przestrzeni ostatnich 200 lat, od czasów Tadeusza Kościuszki aż do 2017 roku. Ten unikatowy zbiór umożliwił Muzeum Papiernictwa organizację wielu przedsięwzięć o tematyce numizmatycznej. Do najważniejszych zaliczyć należy nową ekspozycję stałą *Pieniądz papierowy w Polsce* oraz cykl wystaw czasowych, takich jak *Waluta Niepodległej*, prezentująca banknoty II Rzeczypospolitej, oraz *Z pięćsetką przez stulecia*, gdzie można obejrzeć wszystkie polskie banknoty pięciusetzłotowe, będące w obiegu.

Wystawie towarzyszył program edukacyjny, który obejmował kuratorskie prezentacje ekspozycji, warsztaty plastyczne oraz cykl prelekcji tematycznych poświęconych 100-leciu Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych.

Patronat honorowy nad wystawą objął Narodowy Instytut Muzealnictwa i Ochrony Zbiorów. Sponsorem głównym jest Polska Wytwórnia Papierów Wartościowych.

W ramach wernisażu (13 września, godz. 17.00) odbyła się prelekcja *Dzieje złotego*, którą wygłosił Piotr Toczyński – główny specjalista Narodowego Banku Polskiego, Oddział we Wrocławiu.

Wystawa świąteczna

Autor wystawy: mgr Dagmara Kacperowska

Okres prezentacji: 6 grudnia 2019–19 stycznia 2020

Święta Bożego Narodzenia to wyjątkowy czas przygotowań ozdób choinkowych, pieczenia pierników i śpiewania kolęd. Z tej okazji Muzeum Papiernictwa przygotowało *Wystawę świąteczną*, na której zaprezentowane zostały mieszczańskie tradycje świąteczne z okresu międzywojennego. Wernisaż odbył się 6 grudnia. Uświetnił go pokaz tradycyjnego zdobienia pierników w wykonaniu Doroty i Krystyny Pustuły. Ekspozycja prezentowała wnętrze pokoju z zastawą świąteczną, choinką i szopką lwowską z lat 30. XX wieku, papierowe ozdoby choinkowe pochodzące ze Lwowa, a także kolekcję zimowych pocztówek z widokiem młyna papierniczego, Dusznik-Zdroju oraz Zieleńca. Ekspozycje pochodziły ze zbiorów Muzeum Etnograficznego we Wrocławiu, Muzeum Papiernictwa w Dusznikach-Zdroju oraz od osób prywatnych.

Wystawa miała również na celu przybliżenie tradycji piernikarskich z Barda. Odkrywcą i kontynuatorem liczącej ponad 500 lat tradycji bardzkiego piernikarstwa jest Tomasz Karamon. Dzięki nawiązanej współpracy, w dusznickim Muzeum

zaprezentowane zostały, pochodzące z jego zbiorów, oryginalne, drewniane formy do wypieku pierników, opakowania oraz archiwalne fotografie. Po raz pierwszy pokazano także kolekcję historycznych opakowań po piernikach z Barda oraz drewniane formy piernikarskie autorstwa mistrza Oldricha Kvapila. Oprócz tego na wystawie znalazły się również butelki z papierowymi etykietami po Balsamie Jerozolimskim z Barda.

Dawne pierniki były towarem luksusowym ze względu na bardzo drogie składniki ciasta, takie jak miód czy przyprawy korzenne. Obok pierników jadalnych popularnością cieszyły się ciasta dekoracyjne, nienadające się do konsumpcji, które malowano i złocono. Niektóre z nich miały nawet około 2 m wysokości. Formy te miały różne przeznaczenie, np. kareta były podarunkiem dla młodej pary, a niemowlę w powijakach – prezentem z okazji chrzcin. Piernikowe rękawiczki były natomiast oznaką szacunku.

7 grudnia w Muzeum Papiernictwa odbyły się warsztaty rzeźbienia form piernikarskich prowadzone przez Tomasza Karamona.

Wystawa młodych mieszkańców Dusznik-Zdroju

Kurator wystawy: mgr Dorota Zielińska-Pytlowany

Okres prezentacji: 18 grudnia 2019–23 lutego 2020

Jubileuszowa, 10. edycja wystawy *Sztuka papieru – prace duszniczan* była podsumowaniem artystycznej działalności dzieci i młodzieży z Miejskiego Zespołu Szkół w Dusznikach-Zdroju. Jej wernisaż odbył się 18 grudnia.

Na ekspozycji zaprezentowano prace wykonane w wielu plastycznych technikach: kompozycje w papierze czerpanym, papierowe kolaże, rysunki, przestrzenne instalacje oraz niecodzienne techniki barwienia papieru. Cykl artystycznych spotkań, na których powstały prace, został dofinansowany przez gminę Duszniki-Zdrój i zrealizowany we współpracy z Miejskim Zespołem Szkół w Dusznikach-Zdroju. Koordynatorem projektu była Dorota Zielińska-Pytlowany.

Otwarcie wystawy *Sztuka papieru – prace duszniczan* uświetnił koncert kolęd w wykonaniu chóru dziecięcego „Tarantella”, prowadzonego przez Agnieszkę Gbyl.

Patronat honorowy nad wystawą objął burmistrz miasta Duszniki-Zdrój Piotr Lewandowski.

*Oprac. na podst. materiałów Muzeum Papiernictwa
Fot.: K. Jankowski*

Wyciąg ze statystyki 2019 roku (w nawiasach dane z 2018 roku)	
Ogólna liczba zwiedzających	66 803 (65 573)
Liczba uczestników lekcji muzealnych	14 280 (14 825)
Liczba uczestników warsztatów dla indywidualnych turystów	6320 (6271)
Liczba wystaw czasowych w siedzibie Muzeum Papiernictwa	12 (9)
Liczba innych instytucji, w których prezentowano wystawy z Muzeum Papiernictwa	6 (4)
Liczba obiektów, które powiększyły zbiory muzealne	1698 (1230)
Liczba publikacji, które powiększyły księgozbiór	66 (13)
Liczba arkuszy papieru czerpanego	42 804 (43 038)
Liczba arkuszy papieru słoniowego	3741 (1090)
Liczba kopert	16 592 (19 055)
Liczba obrazków w ramach	624 (535)
Liczba papierowych bombek	460 (298)
Liczba informacji o Muzeum Papiernictwa w programach telewizyjnych i radiowych	ponad 248 (ponad 219)
Liczba informacji o Muzeum Papiernictwa w prasie, katalogach i informatorach	ponad 199 (ponad 181)
Liczba wydawnictw własnych	9 (17)
Liczba wydawnictw własnych	17 (14)

*oprac. Maciej Szymczyk
na podstawie dokumentów Muzeum Papiernictwa*

Wykaz pracowników Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju zatrudnionych w 2019 roku

Lp.	Nazwisko i imię	Stanowisko pracy
1.	Bałchan Jan	kustosz, kierownik Działu Papiernictwa
2.	Borowiec-Greszta Marta	specjalista ds. organizacyjno-administracyjnych
3.	Cybulska Justyna	referent ds. administracyjnych / sekretarka
4.	Daniel Agata	kierownik Działu Produkcji Papieru Czerpanego
5.	Dębowska Beata	kustosz, kierownik Działu Historii Dusznik-Zdroju
6.	Dyjas Karolina	adiunkt muzealny
7.	Fabia Robert	czterpalnik-konserwator
8.	Gajowska Krystyna	rzemieślnik obróbki papieru
9.	Hajkowska Wiesława	opiekun ekspozycji, sprzedawca
10.	Hochhaus Danuta	sprzedawca, pracownik gospodarczy
11.	Jakubiec Małgorzata	główny specjalista ds. organizacyjno-administracyjnych – lider zespołu
12.	Janicka Jadwiga	starsza księgowa
13.	Janiszewski Janusz	główny księgowy
14.	Jankowski Krzysztof	specjalista ds. reklamy, organizacji i promocji
15.	Junik Magdalena	specjalista ds. organizacyjno-administracyjnych
16.	Kacperowska Dagmara	kustosz, kierownik biblioteki
17.	Kapica Józef	specjalista ds. maszyn i urządzeń papierniczych
18.	Kłonowska Ewa	adiunkt (do 26 marca 2019)
19.	Lemejda Marcin	przewodnik muzealny
20.	Madera Iwona	adiunkt muzealny
21.	Mieczkowska Izabela	przewodnik muzealny
22.	Nowicka Marta	kustosz
23.	Płachytko Edward	czterpalnik-konserwator
24.	Seredyńska Joanna	zastępca dyrektora Muzeum Papiernictwa
25.	Stojanowska Dorota	specjalista ds. finansów, planowania i administracji

Wykaz pracowników Muzeum Papiernictwa w Dusznikach Zdroju zatrudnionych w 2019 roku

26.	Sypek Beata	rzemieślnik obróbki papieru
27.	Szewczyk Paweł	czerpalnik-konserwator
28.	Szymczyk Maciej	dyrektor Muzeum Papiernictwa
29.	Tryniecka Dorota	pracownik gospodarczy
30.	Wasielewska Urszula	sprzedawca
31.	Wyszyński Marcin	adiunkt muzealny
32.	Zielińska-Pytlowany Dorota	kustosz, kierownik Działu Edukacji Muzealnej

Oprac. Justyna Cybulska, Dorota Stojanowska

Informacje dla Autorów

- Redakcja „Rocznika Muzeum Papiernictwa” przyjmuje wyłącznie teksty niepublikowane.
- Wszystkie teksty są recenzowane przez specjalistów. Po uzyskaniu pozytywnej recenzji Redakcja podejmuje ostateczną decyzję o przyjęciu tekstu do druku.
- Artykuły przeznaczone do Rocznika nie powinny przekraczać 20 stron maszynopisu znormalizowanego (1 arkusza wydawniczego), w uzasadnionych przypadkach 25 stron. Dalsze zwiększenie objętości tekstu przez Autora wymaga wcześniejszego uzgodnienia z Redakcją.
- Do artykułu należy dołączyć: streszczenie nieprzekraczające 2000 znaków oraz słowa kluczowe, które zostaną przetłumaczone na języki obce i umieszczone pod artykułem.
- Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów oraz wprowadzania zmian po uzgodnieniu z Autorem.
- Do artykułu, jeśli tematyka na to pozwala, należy dołączyć zdjęcia i/lub ilustracje w liczbie uzgodnionej z Redakcją.
- Jeżeli ilustracje chronione są prawami autorskimi, należy dostarczyć pisemną zgodę autora lub właściciela ilustracji na ich reprodukcję. Odpowiedzialność wynikającą z naruszenia praw autorskich i praw wydawniczych ponosi Autor.
- Składane do Redakcji recenzje nie powinny przekraczać 10 stron maszynopisu znormalizowanego (0,5 arkusza wydawniczego).
- Recenzje powinny dotyczyć (poza szczególnie uzasadnionymi przypadkami) publikacji wydanych nie dawniej niż w ciągu ostatnich dwóch lat; w opisie dzieła recenzowanego prosimy podawać ISBN i/lub ISSN.
- Autorzy proszeni są o podanie następujących danych personalnych: tytuł i stopień naukowy, miejsce pracy wraz z dokładnym adresem, adres do korespondencji, numer telefonu i adres poczty elektronicznej. Powyższe dane przeznaczone są jedynie do wiadomości i na potrzeby Redakcji.
- Po ukazaniu się publikacji Autorzy artykułów otrzymują bezpłatnie 2 egz. czasopisma.
- Autorzy recenzji i krótkich not otrzymują 1 egz. czasopisma (nie otrzymują nadbitek).
- Materiały do bieżącego tomu Rocznika należy nadsyłać do dnia 15 lipca.
- Materiałów niezamówionych Redakcja nie zwraca.
- Jeżeli w pracy nad tekstem uczestniczyło kilku Autorów, Redakcja wymaga ujawnienia ich wkładu w powstanie publikacji, z podaniem afiliacji oraz kontrybucji, tj. informacji, kto jest autorem koncepcji, założeń, metod, protokołu

itp. wykorzystywanych przy przygotowaniu tekstu. Odpowiedzialność za całość opracowania ponosi osoba przekazująca materiał do publikacji.

- Redakcja informuje, że *ghostwriting*, *guest authorship*, czyli nieujawnianie nazwisk autorów, którzy wnieśli istotny wkład w powstanie publikacji albo w inny sposób przyczynili się do jej powstania (*ghostwriting*) lub przypisanie autorstwa osobie, która nie przyczyniła się do powstania publikacji (*guest authorship*) są niezgodne z prawem (**podstawa prawna:** art. 16 pkt 1 i 2 ustawy z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, *Dziennik Ustaw* 1994 r., Nr 24, poz. 83), stanowią ponadto przejaw nierzetelności naukowej. Wszelkie wykryte przypadki takiego postępowania będą demaskowane, włącznie z powiadomieniem odpowiednich podmiotów (instytucje zatrudniające Autorów, towarzystwa naukowe, stowarzyszenia edytorów naukowych itp.).
- Jeżeli badania wykorzystywane w publikacji były przeprowadzane w ramach projektów badawczych albo pod auspicjami instytucji (ośrodków) naukowych lub naukowo-badawczych, Redakcja powinna uzyskać informację o źródłach finansowania publikacji, wkładzie instytucji, stowarzyszeń i innych podmiotów (tzw. *financial disclosure*).
- Redakcja będzie dokumentować wszelkie przejawy nierzetelności naukowej, zwłaszcza łamanie i naruszanie zasad etyki obowiązujących w nauce.

Wskazówki techniczne

- Teksty artykułów prosimy składać w programie Microsoft Word.
- Załączone tabele i wykresy powinny być opracowane w programie Microsoft Excel.
- Materiały ilustracyjne powinny być opisane, ponumerowane, a na marginesie wydruku należy zaznaczyć propozycję ich umieszczenia w tekście. Redakcja zastrzega sobie możliwość przesunięcia poszczególnych ilustracji i dostosowania ich lokalizacji w tekście artykułu do wymogów edytorskich i wydawniczych.
- Teksty należy składać w wersji elektronicznej (CD-ROM lub w formie pliku przesłanego pocztą e-mail na adres Redakcji). Ilustracje do tekstu należy dostarczyć w formie elektronicznej na płycie CD lub przesłać na adres e-mail w formacie .jpg, .bmp lub .tif w rozdzielczości 300 dpi.
- Prace redakcyjne i edytorskie oraz formatowanie i łamanie tekstu artykułu odbywają się na etapie wydawniczym. W związku z tym prosi się Autorów o nieformatowanie przekazywanego tekstu (wyjątek stanowi formatowanie tabel i wykresów) oraz niedzielenie wyrazów w tekście.
- Na wstępie maszynopisu (u góry z lewej strony) należy zamieścić imię i nazwisko Autora (bez podawania tytułów naukowych), pod spodem miasto zamieszkania lub miejsce pracy Autora, w kolejnej linii wyśrodkowany tytuł artykułu (bez kropki na końcu).

- Tekst właściwy powinien być napisany jednym krojem pisma (w zasadzie czcionką prostą) o niezmienniej wielkości, bez pogrubień i podkreśleń, ze stałym odstępem między wierszami, bez wprowadzania twardego znaku podziału wiersza i znaku podziału strony. Prosi się o niestosowanie jakiegokolwiek formatowania akapitu, odstępów między akapitami, wcięć, wysunięć itd.
- Cytaty – zarówno w tekście, jak i w przypisach – należy ujmować w cudzysłów. Każda ingerencja Autora artykułu w cytat (np. poprzez podkreślenie fragmentu tekstu albo wyjaśnienie zaimka osobowego) musi zostać wyraźnie zaznaczona w nawiasie kwadratowym i podpisana inicjałami Autora artykułu [podkreślenie – P.P.]. Cytaty pochodzące z literatury obcojęzycznej zamieszczane w tekście właściwym powinny występować w polskim przekładzie, cytaty w przypisach należy zamieszczać w języku oryginału. Z wyjątkiem prac z dziedzin lingwistyki i pokrewnych należy unikać przesycenia tekstu zbędnymi cytatami.
- Używanie skrótów powinno być ograniczone do minimum. Dopuszczalne są skróty powszechnie przyjęte w języku polskim, takie jak: m.in., np., nr, ul., itd., itp., tzw.
- Uważane jako powszechnie jasne są skróty przyjęte przez polski układ miar i wag, takie jak: kg, km, cm oraz skrót zł (gr) na określenie polskiej waluty.
- Dopuszczalne są skróty pochodzące z języków obcych odnoszące się do zagranicznych środków płatniczych, jednak przy pierwszym ich zastosowaniu należy podać pełną nazwę waluty w języku polskim, np. talar Rzeszy (Rtlr.).
- Skróty nazw własnych muszą być bezwzględnie rozwinięte przy pierwszym ich użyciu, np. Korpus Ochrony Pogranicza (KOP), Polska Zjednoczona Partia Robotnicza (PZPR), Armia Krajowa (AK) itd. Zasadzie tej podlegają również nazwy państw, np. Niemiecka Republika Demokratyczna (NRD), Związek Radziecki (ZSRR), Koreańska Republika Ludowo-Demokratyczna (KRLD) itd. W dalszej części tekstu można używać wcześniej wyjaśnionych skrótów, uznając je za w pełni zrozumiałe: KOP, PZPR, AK, NRD, ZSRR, KRLD itd.
- Wyjątkiem niewymagającym rozwinięcia są skróty przyjęte w polskiej oraz międzynarodowej terminologii w publikacjach naukowych, w szczególności będące częścią nazwy własnej, np. Waffen SS, albo traktowane w całości jako nazwy własne, np. samochód marki Fiat albo marki BMW, samolot PZL (w nazwie, np. PZL „Karaś”), okręt ORP „Błyskawica” itd.
- W wypadku skrótów obowiązują formy przyjęte w najnowszym wydaniu *Słownika języka polskiego*.
- W wypadku nazw odnoszących się do niepolskich organizacji, w tekście obowiązuje pełna nazwa w języku polskim, natomiast skrót nazwy może być podawany w języku oryginału, np. Socjalistyczna Partia Niemiec (SPD).
- Przy transkrypcji z alfabetów innych niż łaciński należy przestrzegać reguł określonych w polskiej normie bibliotecznej: PN-ISO 9-2000.

- W wypadku nazw miejscowości znajdujących się poza granicami Polski, ale posiadających polskie nazwy, należy w tekście użyć nazwy polskojęzycznej, np. Drezno (zamiast Dresden), Praga (zamiast Praha), Lwów (zamiast Lviv), Nowy Jork (zamiast New York). Uwaga ta nie odnosi się do zapisu bibliograficznego, w którym nazwę miasta należy umieścić w formie podanej przez wydawcę.
- W razie posługiwania się historycznymi (niepolskimi) jednostkami miar i wag (funt, łut, uncja, stopa, łokieć, wiorsta, mila, kamień, cetnar itd.), prosi się Autorów o przeliczenie w przypisie na obecnie używane w Polsce wartości, umożliwiające czytelnikowi pełne zrozumienie tekstu. Ma to szczególne znaczenie, gdy określenie używane w czasach dawniejszych nie jest jednoznaczne (mila śląska, czeska, pruska, angielska, morska itd.) albo w ciągu wieków ulegało zmianom.
- Teksty opracowań (analizy, syntezy) muszą zawierać przypisy oraz bibliografię. Numer przypisu powinien zostać zamieszczony po fragmencie tekstu, do którego odnosi się przypis. Oznaczenie przypisu należy umieścić bezpośrednio po tekście przed znakiem przestankowym.
- Przypisy służą zasadniczo do podawania źródeł wykorzystanych przy pisaniu pracy. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się zamieszczanie w przypisach dodatkowych, niedługich komentarzy, wyjaśnień uzupełniających albo leksykalnych oraz cytatów.
- Przypisy powinny być umieszczone pod tekstem i posiadać numerację ciągłą.
- W przypadku powoływania się na źródło archiwalne, muzealne lub biblioteczne należy podać miejsce przechowywania źródła oraz jego sygnaturę albo numer inwentarzowy.
- Przy powoływaniu się na tekst opublikowany należy podać: pierwszą literę imienia autora (z kropką), nazwisko autora, tytuł pracy oraz miejsce i rok wydania, jeśli jest to publikacja książkowa, albo dane bibliograficzne dzieła zwanego, w którym ukazała się praca. Przykłady zapisów zostały zamieszczone pod niniejszymi Wskazówkami.
- W wypadku niemożności ustalenia autora książki (anonimowego autora) należy przed tytułem użyć skrótu „[b.a.]” w nawiasie kwadratowym.
- Jeśli w publikacji nie jest podany rok wydania, używa się skrótu „b.r.”, o ile z innych źródeł nie wynika, w którym roku ukazała się dana pozycja. Jeśli rok opublikowania nie został podany, natomiast możemy go ustalić (np. na podstawie katalogów bibliotecznych), rok wydania podajemy w nawiasie kwadratowym.
- W wypadku nienumerowanych stron (np. w gazetach codziennych) należy zastosować skrót „nlb.”.
- Praca cytowana wcześniej i obecnie cytowana ponownie w kolejnym przypisie winna zawierać dane autora (pierwsza litera imienia z kropką, pełne nazwisko autora), pierwsze słowa tytułu zakończone wielokropkiem i w nawiasie kwadratowym numer przypisu, w którym pozycja ta wystąpiła po raz pierwszy w peł-

nym zapisie bibliograficznym, a następnie strona w pracy cytowanej, do której odnosi się bieżący przypis.

- Jeśli przypis odwołuje się do pracy podanej w przypisie bezpośrednio go poprzedzającym, należy użyć jedynie określenia „ibidem” z podaniem numeru strony.
- Przy powoływaniu się na źródło znajdujące się w Internecie na stronach www obowiązują wszystkie zasady dotyczące podawania danych autora i tytułu tekstu (ewentualnie również wydawnictwa, jeśli publikacja ukazała się także w druku). Poza tymi danymi należy podać adres strony www i bezwzględnie zamieścić informację o dacie korzystania ze strony.

Przykładowe przypisy

Wydawnictwo zwarte:

¹ K. Maleczyńska, *Dzieje starego piapiernictwa śląskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1961, s. 92.

Rozprawa w wydawnictwie zwartym:

² K. Popiński, *Rola edukacji na poziomie wyższym w modernizacji społeczno-ekonomicznej Polski w latach 1945–1989* [w:] *Modernizacja czy pozorna modernizacja*, praca zbior. pod red. J. Chumińskiego, Wrocław 2010, s. 232.

Artykuł w czasopiśmie:

³ J. Piłatowicz, *Chemiczne stowarzyszenie inżynierów i techników w Polsce do 1939 r.*, „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 2003, nr 3–4, s. 95.

Praca cytowana ponownie oraz zapis przypisu odnoszący się do pracy podanej w bezpośrednio go poprzedzającym przypisie:

⁴ K. Popiński, *Rola edukacji na poziomie wyższym...* [2], s. 235.

⁵ Ibidem, s. 236.

Praca z anonimowym autorem i niezamieszczonym rokiem wydania publikacji:

⁶ [b.a.], *Bad Reinerz, klimatischer waldreicher Höhenkurort*, Bad Reinerz [1891], s. 5.

Źródło znajdujące się w Internecie:

⁷ A. Defren, *Die Hochschule für Welthandel in Wien: Geschichte und Entwicklung von 1919 bis 1942*, VDM Verlag Dr. Müller, 2007, <<http://www.weltbild.de/3/14896961-1/buch/die-hochschulefuer-welthandel-in-wien.html>> [dostęp: 17.09.2011].

Bibliografia

Bibliografia powinna zostać sporządzona alfabetycznie od nazwiska autora np.: Maleczyńska K., *Dzieje starego piapiernictwa śląskiego*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1961.

**Muzeum Papiernictwa
w Dusznikach-Zdroju**

**DOLNY
ŚLĄSK**

INSTYTUCJA KULTURY
SAMORZĄDU
WOJEWÓDZTWA
DOLNOŚLĄSKIEGO

ISSN 1897-7685